

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021. gada 2. jūnijā Nr. 6-1/325

Izglītības un zinātnes ministrijai
pasts@izm.gov.lv

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

*Par tiesībām uz ģimenes valsts pabalstu
bērna akadēmiskā atvaļinājuma laikā*

Tiesībsargs, izskatot privātpersonu iesniegumus, ir konstatējis iespējamus trūkumus tiesību aktos vai to piemērošanā attiecībā uz tiesībām uz ģimenes valsts pabalstu laikā, kamēr bērns, kurš mācās profesionālās izglītības iestādē un par kuru pabalsts ir piešķirts, ir akadēmiskajā atvaļinājumā.

Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta otrās daļas 2.punktu ģimenes valsts pabalstu piešķir par katru bērnu, kas ir vecāks par 15 gadiem, mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav stājies laulībā. Šādā gadījumā pabalstu piešķir uz laiku, kamēr bērns apmeklē izglītības iestādi, bet ne ilgāk kā līdz dienai, kad viņš sasniedz 20 gadu vecumu vai stājas laulībā.

Tiesībsargs ir secinājis, ka attiecībā uz ģimenes valsts pabalsta izmaksu ģimenes, kuru bērns mācās profesionālās izglītības iestādē, ir mazāk labvēlīgā situācijā, salīdzinot ar ģimenēm, kuru bērns mācās vispārējās izglītības iestādē. Ja bērns, kurš mācās vispārējās izglītības iestādē, veselības stāvokļa dēļ ilgāk par mēnesi nespēj apmeklēt izglītības iestādi, mācības organizē mājās. Mācības mājās organizē, ņemot vērā valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu, kas pamatojas uz ārstu komisijas vai ģimenes ārsta atzinumu.¹ Ilgstoši slimojošs izglītojamais saskaņā ar vispārējās izglītības programmu (tās veidu), pielāgojot to katra izglītojamā individuālajām vajadzībām, izglītošanos turpina ārpus izglītības iestādes, un viens no vecākiem turpina saņemt ģimenes valsts pabalstu, jo bērns mācās.

Turpretim, ja bērns, kurš mācās profesionālās izglītības iestādē, veselības stāvokļa dēļ ilgāk par mēnesi nespēj apmeklēt izglītības iestādi, iespēju organizēt mācības mājās normatīvie akti neparedz. Bērnām, pamatojoties uz ģimenes ārsta atzinumu, ir jānoformē akadēmiskais atvaļinājums, kura laikā bērns neturpina izglītošanos ārpus izglītības

¹ Ministru kabineta 2006.gada 4.aprīļa noteikumu Nr.253 "Kārtība, kādā organizējama ilgstoši slimojošu izglītojamo izglītošanās ārpus izglītības iestādes" 6. un 7. punkts.

iestādes. Vecāks, kuram par bērnu bija piešķirts ģimenes valsts pabalsts, bērna akadēmiskā atvaļinājuma laikā zaudē tiesības saņemt ģimenes valsts pabalstu, jo bērns nemācās.

Ģimenes valsts pabalsts ir universāls pabalsts. Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka ģimenes valsts pabalstu piešķir personai, kura audzina bērnu. Satversmes tiesa atzinusi, ka ģimenes valsts pabalsta mērķis ir sniegt regulāru atbalstu ģimenēm, kurām radušies papildu izdevumi sakarā ar bērna audzināšanu (Satversmes tiesas 2005.gada 4.novembra sprieduma lietā Nr. 2005-09-01 9.2.punkts).

Tiesībsarga ieskatā visas ģimenes ar bērniem, kas sasnieguši 15 gadu vecumu un veselības stāvokļa dēļ nespēj apmeklēt izglītības iestādi, attiecībā uz nepieciešamību saņemt valsts atbalstu ir vienādos un salīdzināmos apstākļos. Arī gadījumā, ja bērns, kurš ir profesionālās izglītības iestādes izglītojamo skaitā, veselības stāvokļa dēļ ir akadēmiskajā atvaļinājumā, bērns turpina būt vecāku apgādībā un pats objektīvu apstākļu dēļ nespēj sevi apgādāt. Vecāku izdevumi, kas saistīti ar bērna audzināšanu, nesamazinās. Ģimenēm, kurās bērns ilgstoši slimo, izdevumi var būt pat lielāki, jo bērns prasa papildu rūpes, kas atkarībā no saslimšanas var būt specifiskas, prasīt dažādu speciālistu iesaisti, medikamentu iegādi, īpašas pārtikas nodrošināšanu u.tml. Tādējādi nav objektīva pamata pārtraukt ģimenes valsts pabalsta izmaksu, un tiesības uz ģimenes valsts pabalstu bērna akadēmiskā atvaļinājuma laikā būtu jā saglabā.

Ģimenes valsts pabalsta izmaksu administrē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – VSAA). VSAA elektroniski saņem informāciju no Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā esošās Valsts izglītības informācijas sistēmas. Tiesībsargs ir secinājis, ka VSAA no Izglītības un zinātnes ministrijas saņem informāciju, ka bērns vairs nemācās, arī gadījumā, ja bērns ir akadēmiskajā atvaļinājumā, un uz tā pamata ģimenes valsts pabalsta izmaksa tiek izbeigta.

Tiesībsarga ieskatā Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta otrās daļas 2.punktā noteiktais nosacījums ģimenes valsts pabalsta saņemšanai “mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē” būtu interpretējams tā, ka tiesības uz ģimenes valsts pabalstu ir laikā, kamēr bērns ir vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādes izglītojamo skaitā. Arī akadēmiskā atvaļinājuma laikā tās tiktu saglabātas, t.i., netiktu uzskatīts, ka bērns mācības ir pārtraucis. Pabalsta izmaksa būtu pārtraucama tikai tādā gadījumā, ja bērns ir atskaitīts no izglītības iestādes izglītojamo skaita.

Likumdevējs Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta otrās daļas 2.punktā kā obligātu nosacījumu ģimenes valsts pabalsta izmaksai ir paredzējis izglītības iestādes apmeklējumu. Gadījumos, ja ilgstoši slimojošs vispārējās izglītības iestādes izglītojams izglītošanos turpina ārpus izglītības iestādes, pabalsta izmaksa netiek pārtraukta, jo bērnam Valsts izglītības informācijas sistēmā tiek saglabāts aktīvs izglītojamā statuss “Mācās”. Secināms, ka izglītības iestādes apmeklēšanai faktiski nav nozīmes, nozīme ir faktam, ka bērns mācās vispārējās izglītības iestādē. Līdz ar to būtu apsverama grozījumu nepieciešamība Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta otrās daļas 2.punkta otrajā teikumā, izslēdzot nosacījumu par izglītības iestādes apmeklēšanu .

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktā noteikto tiesībsarga funkciju jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto Tiesībsarga biroja kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu:

Izglītības un zinātnes ministriju pilnveidot informācijas nodošanu VSAA, saglabājot aktīvu izglītojamā statusu arī slimības dēļ piešķirta akadēmiskā atvaļinājuma laikā;

Labklājības ministriju izvērtēt grozījumu nepieciešamību Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta otrās daļas 2.punktā.

Abas ministrijas līdz 2021. gada 1. augustam sniegt saskaņotu atbildi par iespējamiem risinājumiem, lai veicinātu vienlīdzīgu attieksmi pret ģimenēm ar bērniem, kas ir vecāki par 15 gadiem un ir reģistrēti vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādes izglītojamo skaitā.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere